

ORD. PROF. DR. MAZHAR ŞEVKET İPŞİROĞLU
(1908 - 1985)

Ünsal YÜCEL*

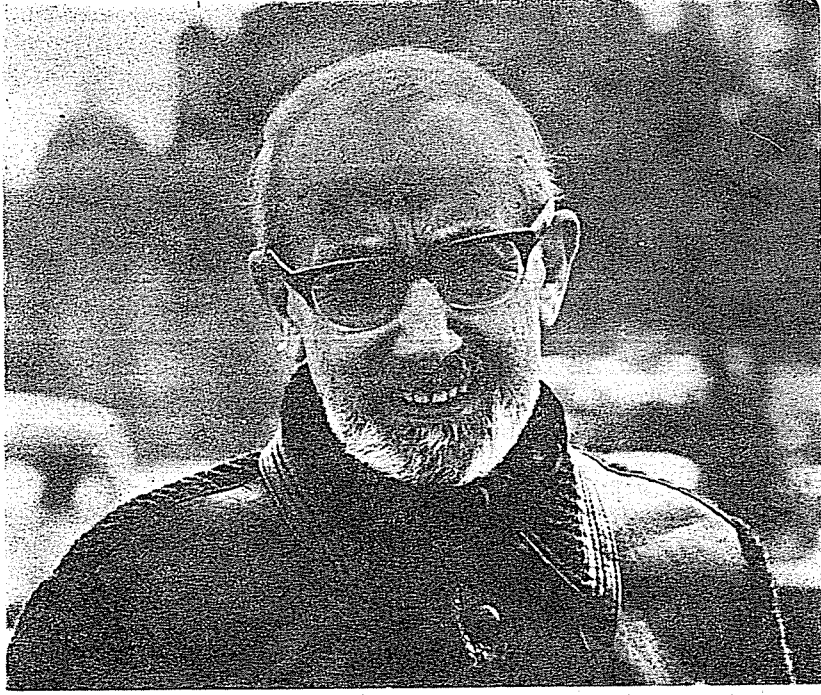
Sanat Tarihi Enstitümüz, 28 Şubat 1985 günü, Ord. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu'nu kaybetti. Prof. İpşiroğlu, 1934-1977 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim üyeliği, Sanat Tarihi bölüm başkanlığı ve dekanlık yapmış, çok sayıda öğrenci ve değerli bilim adamı yetiştirmiştir.

Prof. İpşiroğlu, 1908'de İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da, yüksek öğrenimini Hamburg, Berlin ve Bonn Üniversitelerinde yaptı. Doktorasını 1933'de, Prof. Dr. E. Rothacker'in yönettiği «Tarihsel Bağlamı İçinde Hegel'in Estetiđi» adlı teziyle verdi.

1934 yılında Türkiye'ye döndü ve aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde Estetik Dođenti olarak göreve başladı. 1943'te profesörlüğe yükseltildi. 1947'de bir yıl süreyle İtalya ve Hollanda'da kaldı, kendi konusunda araştırmalar yaptı, konferanslar verdi.

1943 yılında, Edebiyat Fakültesinde Viyana Üniversitesinden davet edilen Prof. Ernst Diez başkanlığında, ayrı bir dal olarak Sanat Tarihi Bölümü kurulmuştu. Fakat Prof. Diez ertesi yıl enterne edilince, bölüm, 1946 yılı başında görevine dönünceye kadar öğretim ara vermek durumunda kaldı. Prof. Diez 1949 yılında görevinden ayrılmak zorunda bırakıldı, Sanat Tarihi bölümünün idaresi ile vekil olarak önce Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken görevlendirilmişti. Bir yıl sonra bölüm başkanlığına Prof. İpşiroğlu getirildi ve böylece kendisi Felsefe bölümünden Sanat Tarihine geçmiş oldu.

* Mayıs 1986'da kaybettiğimiz değerli meslekdaşımız Doç. Dr. Ünsal YÜCEL anısına 14-15 Mayıs 1987 tarihinde, Güzel Sanatlar Bölümü Başkanlığınca «Sanat Tarihi Sempozyumu» düzenlenmiştir. Bildirilerin bir kitap halinde basımı devam etmektedir.

Ord. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu
(1908 - 1985)

Prof. İpşiroğlu, ülkemizde Avrupa Sanatı Tarihi konusundaki öğretim ve araştırmaları bilimsel düzeyde başlatan ilk bilim adamlarımızdan biridir. 1946'da yayınladığı «Avrupa Sanatı ve Problemleri» adlı araştırması, bu konudaki ilk özgün örnektir. Bunu, 1952'de Sabahattin Eyuboğlu'yla birlikte hazırladığı «Avrupa Resminde Gerçek Duygusu» izler. Bu kitap (özellikle, Doğu-Batı sanatları arasındaki ilişkiye yeni bir yorum getiren giriş bölümü), ülkemizin sanat ve bilim çevrelerinde olumlu ve verimli yankılar uyandırmıştır.

Prof. İpşiroğlu, bu arada yöneticilik görevinde de bulunmuş, 1948-1949 ve 1958-1959 yıllarında iki dönem Edebiyat Fakültesi dekanı yapmıştır.

Prof. İpşiroğlu, 1958'de, tüzüğü Bakanlıkça onaylanan ve ertesi yıl çalışmalarına başlayan Sanat Tarihi Enstitüsü'nün kurulmasına da öncülük etmiştir.

1960 yılında 147 öğretim üyesi arasında Üniversitemizden uzaklaştırılan Prof. İpşiroğlu, aynı yıl Tübingen Üniversitesi'nden davet alarak burada konuk profesör olarak çalışmış, bu arada, orada yaptığı araştırmaların ürünü olan «Achdamar» ve «Saray-Alben» adlı kitaplarını yayınlamıştır. 1964 yılında çıkarılan «uzaklaştırılan öğretim üyelerinin görevlerine dönmesi»yle ilgili yasa üzerine yurda dönmüştür. Yurt dışındayken Sanat Tarihi Bölümü; Estetik ve Sanat Tarihi, Türk ve İslâm Sanatı ve Bizans Sanatı kürsülerine ayrılmıştı. (1962-63) Prof. İpşiroğlu, yurda dönüşünden, 1977 yılında emekliye ayrılıncaya kadar gerek Sanat Tarihi Enstitüsü, gerek Estetik ve Sanat Tarihi Kürsüsü Başkanı olarak görev yapmış, Avrupa Sanatı Tarihi derslerini yürütmüştür.

Prof. İpşiroğlu'nun kültürümüze önemli katkılarından biri de, 1954-1976 yılları arasında sürdürdüğü belgesel film çalışmalarıdır. Türk sinemasının değerli yönetmeni Metin Erksan ve kameramanı Çetin Tunca onun öğrencisiydi. 1954'de İstanbul Üniversitesi Film Merkezi'ni kurmuş, —çoğu Sabahattin Eyuboğlu'yla birlikte— Anadolu Uygarlıklarının çeşitli dönemlerine ait çok sayıda belgesel film hazırlamıştır. İlk yapımları olan «Hitit Güneşi», 1956 Berlin Film Festivali'nde, belgesel film dalında «gümüş ayı» ödülü kazanmıştı.

Emekliliğe ayrıldıktan sonra, Prof. İpşiroğlu'nu yoğun bir araştırma ve yayın etkinliği içinde buluyoruz. Geçirdiği hastalıklara rağmen, eksilmeyen direnme gücü, hiç bulanmayan düşünme yeteneği ve eşi Nazan İpşiroğlu'nun katılımıyla, geniş bir kültür alanını kapsayan çalışmalarını son günlerine kadar sürdürmüştür. Bunların başında İslâm-Türk Resminin sorunları ve Siyah Kalem araştırmaları gelir. Çağdaş Avrupa Sanatıyla ilgili kitaplarından başka, ülkemizin son yıllardaki düşünce bunalımını ve çarpıtılmaya çalışılan Atatürkçülük anlayışını konu alan yayınları da son yıllarının değerli çalışmaları arasında yer alır.

Bölümümüzün ve Enstitümüzün (şimdi Araştırma Merkezi) eski başkanı, değerli hocamız Ord. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu'nu saygı ve rahmetle anıyoruz.

Ord. Prof. Dr. M. Ş. İpşiroğlu'nun Türkçe yayınları :

- Martin Heidegger : *Metafizik Nedir?* (çev. Mazhar Şevket-Suut Kemal), İstanbul 1935.
- Martin Heidegger ve Max Scheler'de İnsan*, İstanbul 1939 (doğentlik tezi), İstanbul 1939.
- «Gotik» (Worringer'den çev. Mazhar Şevket İbşir), *Güzel Sanatlar*, C. 1, İstanbul 1939, s. 79-84.
- «Fenomenolojik Estetik», *Güzel Sanatlar*, C. 2, İstanbul 1940, s. 103-106.
- Rönesans Sanatı*, İstanbul 1942.
- Avrupa Sanatı ve Problemleri* (XIV. Asırdan XVII. Asra kadar), İstanbul 1946.
- «Üslûb Tarihi olarak Sanat Tarihi: Wölfflin'in eseri», *Felsefe Arkivi*, C. II, sayı 1, İstanbul 1947, s. 26-39.
- «A. Rüstow'un *Vereinzelung Tendenzen und Reflexe* adlı kitabının tanıtımı ve eleştirisi», *Felsefe Arkivi*, C. II, sayı 3, İstanbul 1949, s. 136-140.
- Avrupa Resminde Gerçek Duygusu* (S. Eyuboğlu ile birlikte), İstanbul 1952 (2. Basım 1958, 3. Basım 1972).
- Fatih Albümüne Bir Bakış* —Sur l'album du Conquérrant— (S. Eyuboğlu ile birlikte), Türkçe ve Fransızca, İstanbul 1955.
- Saklı Kilise* : Kapadokya'da yeni bulunmuş bir kilise (S. Eyuboğlu ile birlikte), İstanbul 1958.
- İslâm'da Resim Yasağı ve Sonuçları*, İstanbul 1973 (Bu kitap önce Almanca yayınlanmıştır).
- Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi* (Nazan İpşiroğlu ile birlikte), İstanbul 1977 (2. Basım 1983).
- Yüksel Arslan* — Bir dönem : 1951-1961 (S. Hilav, O. Duru, F. Edgü ile birlikte), İstanbul 1978.

- Sanatta Devrim* : Yansıtmacılıktan Oluşturmaya Doğru (Nazan İpşiroğlu ile birlikte), İstanbul 1979.
- Düşünmeye Çağrı* (Nazan İpşiroğlu ile birlikte), İstanbul 1982.
- Kök-Atatürkçülük* (Nazan İpşiroğlu ile birlikte), İstanbul 1983.
- «*Bozkır Rüzgârı*» — *Siyah Kalem*, İstanbul 1985.

Yabancı Dilde Yayınları :

- Hegels Aesthetik in ihrem historischen Zusammenhang*, Bonn 1933 (doktora tezi).
- «Das Realitätsbewusstsein in der neuzeitlichen Europäischen Kunst», *Actes du XVIIme Congrès International d'Histoire de l'Art*, Amsterdam, 23-31 Juillet 1952, La Haye 1955, s. 531-538.
- «Ein Beitrag zu Türkischen Malerei im 15. Jahrhundert», *DU*, Juni 1959 (Zürich), s. 7-42.
- «Das Hochzeitsbuch Murats III», *Deutsch-Türkische Gesellschaft*, No. 34, Bonn 1960.
- «Magic Powers of the Picture», *Graphis*, C. 18, No. 94, March/April 1961 (Zürich), s. 158-165.
- Türkei: Frühe Miniaturen* (S. Eyuboğlu ile birlikte), Unesco yayını, Paris 1961 (ayrıca İngilizce ve Fransızca olarak).
- Die Kirche von Achtamar*, Mainz 1963.
- «Das Buch der Feste: Sieben Miniatures aus einer türkischen Handschrift des 16. Jahrhunderts», *DU*, Dezember 1963 (Zürich), s. 57, 88.
- Saray-Alben* : Diez'sche Klebebände aus den Berliner Sammlungen, Wiesbaden 1964.
- «Mongolische Miniaturen», *Pantheon*, September/Oktobre 1964 (München), s. 288-301.
- «Helden und Chimären : Frühe Miniaturen zu Firdausis *Schahname*», *DU Atlantis*, October 1964 (Zürich), s. 47-58.

Die Malerei der Mongolen, München 1965 (İng. çev. *Painting and Culture of the Mongols*, London 1967).

Das Bild im Islam — Ein Verbot und seine Folgen —, Wien 1971 (Bu kitabın daha sonra Türkçesi de yayınlanmıştır).

Siyah Qalem, Graz 1976.

Meisterwerke aus dem Topkapı : Gemälde und Miniaturen, Fribourg 1980 (İng. çev. London 1980).

Wind der Steppe : Die schönsten Blätter des Meisters Siyah Kalem, Graz 1984.

Belgesel Filmleri :

(Sabahattin Eyuboğlu ile birlikte)

Hitit Güneşi (Türkçe ve İngilizce), 1954-56 (1956 Berlin Film Festivali'nde ikinci olmuş ve gümüş ayı ödülü kazanmıştır).

Siyah Kalem (İngilizce), 1957.

Surnâme: Düğün Kitabı (III. Murad Surnamesi), Türkçe ve İngilizce, 1957.

Karanlıkta Renkler: Göreme (İngilizce), 1957.

Anadolu'da Roma Mozaikleri (İngilizce), 1958.

Antalya Ormanları (İngilizce), 1958.

(Adnan Benk ile birlikte)

Ahtamar: Doğu Anadolu'da Bir Dünya Tapınağı (Türkçe ve İngilizce), 1959.

(Ünsal Yücel ile birlikte)

III. Ahmed Surnâmesi: 18. Yüzyılda Bir Sunnet Düğünü (Türkçe ve İngilizce), 1973.

Siyah Kalem (Renkli yeni çekim, Almanca), 1973.

(Nazan İpşiroğlu ile birlikte)

Kapalıçarşı (İngilizce ve Almanca), 1974.

ESKİ MOZAIKİN YERİNDE KORUMA VE ONARIMI : YENİ BİR UYGULAMA

Hüseyin AKILLI

Genel olarak mozaik bir süsleme vasıtası olarak kabul edilir. İnsanlar asırlardan beri mozaikin dekoratif faydasından yararlanma yoluna gitmişlerdir.

Son senelerde acil olarak ortaya çıkan mozaiklerin yok olma problemi, eski eserlerin bozulma ve sebeplerinin yarattığı karmaşık gerçeğe içinde incelenir. Telaşlandırıcı boyutlara ulaşmış olan bu problem, müzelerde bulunan ve daha önce korunması yapılmış mozaikleri değil, özellikle kazı alanında terk edilmiş olanları kapsar. Bu bakımdan mozaik korunması, bulunduğu yerde ve kaldırarak koruma altına alma olarak ele alınmalıdır.

Kazıda bulunmuş olan ve üstü açık mozaiklerin ancak geçici önlemlerle belli bir süre içinde koruma ve onarımı yapılabilir. Buna sebep ise tahripkâr ortamdan uzaklaştırılmamış olmasıdır. Bu yüzden kaldırılmadan yerinde korunması istenen mozaikler bir süre sonra yok olmaya mahkumdurlar.

Mozaik koruma ve onarımını bütün içinde görmek ve mozaikleri ait oldukları yapılardan ayrı tutmamak gerekmektedir. Unutmamak gerekir ki onlar yalnız dekoratif öğeler değil, aynı zamanda yapının işlevsel bir parçası, ayrılmaz bir bölümüdürler. Bundan dolayı mozaikleri muhafaza etmek için müze salonlarında sergilemek, ya da koruyucu olan nesnelere onları örtmek istemiyorsak birtakım zorluklarla uğraşmamız gerekir. Bunlar maliyet, yere bağlı sorunlar, kaldırılan mozaikin yere oturtulması ve korunması ile ilgili bilgi yetersizliğinden doğan zorluklardır. Şu ana kadar mozaiklerin yerinde korunmaları ile ilgili uzun vadeli tedbirler alınmamıştır. Fakat yine de bununla ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bir ta-